

Драгана ВРАНИЋ

ИЗЛАГАЧКИ ЛУК МИОДРАГА Б. ПРОТИЋА*

Пре тачно педесет и четири године, крајем овог истог месеца, Миодраг Б. Протић, тадашњи одличан ђак, уз то и председник литерарне дружине »Освит« и један од тројице уредника истоименог омладинског часописа – направио је нацрт за његове корице и у њему 1940. објавио први свој есеј *Уметник и друштво*; и уз то предодређени сликар који је у оној првој просторији (десно од улаза) почетком распуста 1939. самостално излагао аквареле, а 1940. учинио то заједно са својим другом Браниславом Вуловићем, доцнијим архитектом. Пре, рекох, тачно педесет и четири године био је последњи пут у овој згради, тадашњој гимназији, у којој је провео осам година, спремајући се, слутио је то, за позив и двојство сликара и писца, критичара, уметника интелектуалца. Последњи пут, јер је гимназија тада – неколико дана пре катаклизме шестоаприлског рата – распуштена, а нацистички окупатор је претворио у своју касарну, а напуштену краљевачку касарну бивше војске у гимназију, где је Протић са својим друговима школу је морао завршити, другде и из ње је ослобођен велике матуре – истог дана отишао у родну Врњачку Бању, а одатле доцније у Београд. Тако је физички заувек напустио Краљево, али никада и духовно, о чему сведочи и топлина са којом га је описао у својој најновијој књизи *Нојева барка*. Јер у њему је стекао прва, одлучујућа сазнања уз одличне професоре као што су били историчар и директор Михаило Кнежевић; историчар, оксфордски ђак Драгомир Ракић; математичар и физичар Павле Јакшић, Де Брољиев слушалац на Сорбони; Душица Гутеша, германист, превадилац Дилтајеове књиге *Изградња историјској свести у духовним наукама* – учио је уз њу напамет Гетеове и Виландове баладе; и друге; а нарочито уз Бадуљи Ванђела професора цртања, који га је храбрио и упућивао у тајне сликарских техника бојећи се да га породица не спречи да, одличан ђак, постане нешто тада врло нејасно као што је сликар, и тако неизбежно као »учитељ вештина« при некој школи.

---

* Реч Драгана Вранић, саветника у Музеју савремене уметности у Београду, на отварању ретроспективне изложбе Миодрага Б. Протића, којом је отворен нови музејски простор у Краљеву, 21. марта 1995.

И ево, после тачно педесет и четири године, опет крајем марта, враћа се Протић у ово обновљено споменичко здање, чије су приземне просторије уређене као Галерија (учинио је то са разумевањем и укусом арх. Милан Палишашки) а горње, на спрату, биће довршене за Музеј. Враћа се на позив Краљевчана, да његовом изложбом бивша гимназија отпочне други живот: улогу културног преображаја, утицаја, сазнавања, »виђења са свешћу«; изложбом коју сам зато саставила од дела – уља, пастела и акварела – прикладних величини и карактеру простора, а која уводи у Протићево дело, у његов полувековни распон од *Мојсива с Ибра* из 1940. до платна из последњих година. Назначени су: период његовог формирања и првих излагања (1940-1950); период прелома и фигуративног геометризма (1951-1960); период имагинарних предела и апсолутног простора (1961-1966); период минималне форме и »семантичког кључа« 1967-1982); и најновији циклуси (Великих знакова, Сунчаних сатова, Сазвежђа итд.) који ту поезику настављају. Саставила сам је укратко, тако да омогући праћење процеса преобликовања предмета у симбол и симбола у апстрактну, често минималистичку пластичку структуру, која, међутим, том редукацијом чува и појачава изворни, мисаони и осећајни набој... Знам да се Протић у ове просторе свога упечатљивог почетка враћа опхрван успоменама, са љубављу. Али и са признањима које је његово дело – и ово овде приказано – стекло у земљи и свету: са – да поменем само нека – октобарском и седмојулском наградом, Наградом Унеска на венецијанском Бијеналу, Орденом официра реда књижевности и уметности Француске, и од недавно, са новоустановљеном наградом »Тодор Манојловић« за развој модерне сензибилности у српској култури коју су претходне две године добили Миодраг Павловић и Милорад Павић. Враћа и са толиким огледима, критикама и књигама – често првим у својој врсти код нас. Најзад и као утемељивач и организатор Музеја савремене уметности који је формирао највреднију и најпотпунију збирку српске и југословенске уметности XX века. А низом студијских изложби утврдио и проучио њене поетике и њихове протагонисте. И истовремено приказао највеће иностране појаве и личности, од Пикаса, Кандинског, Мајаковског, до Ива Клајна, Ворхола и Раушенберга. Зато су сви водећи светски музеји уметности XX века пристали да два пута, 1977. и 1980. Музеј савремене уметности буде средиште њиховог окупљања, и место њихове заједничке изложбе...

Отуда ми је част и задовољство, да као дугогодишњи сарадник г. Протића, ову изузетну изложбу прогласим отвореном.